

**Тимофій Бойчук, керівник проекту
та автор вступної статті Ярослав
Кравченко, Львів-Київ-Тернопіль
2017, 60 с.**

Wśród ukraińskich opracowań ostatnio wydanych, a poświęconych sztuce XX-wieku szczególną uwagę przyciąga książka poświęcona Tymofijowi Bojczukowi. Postać brata założyciela grupy bojczukistów przypominał profesor Lwowskiej Narodowej Akademii Sztuk Pięknych Jarosław Krawczenko. Autor, sam będąc synem jednego z uczniów Mychajły Bojczuka, od lat zajmuje się badaniem spuścizny tego przez lata nieco zapomnianego środowiska artystycznego. Obszerny obraz twórczości pierwszej ukraińskiej szkoły monumentalistów z lat 1917-1939 omówił w wydanej w 2010 roku monografii *Школа Михайла Бойчука*, w której przedstawił trzydziestu siedmiu artystów z nią związanych.

Tym razem skoncentrował się na twórczości Tymofija Bojczuka. Osią poświęconej mu książki jest reprint tekstu Dmytra Antonowycza wydany w 1929 roku przez wydawnictwo ukraińskiej młodości, o co usilnie starali się: Roman Łubkiwskij i Bohdan Chawariwskij. Opracowanie Antonowycza zostało jednak poszerzone przez wprowadzenie Jarosława Krawczenki oraz reprodukcje prac Tymofija Bojczuka.

Malarz był młodszym bratem założyciela bojczukistów – Mychajła. Urodził się w 1896 roku i przeżył zaledwie 26 lat. Pracę z Mychajłem rozpoczął w szesnastym roku życia, zaś pod koniec 1917 roku wstąpił do prowadzonej przez niego Pracowni ikony i fresku w Ukraińskiej Akademii Sztuki w Kijowie. Jemu współcześni twierdzili, że był prawą ręką swojego brata. Poświęcona mu publikacja w sposób jak dotąd najobszerniejszy przedstawia postać tego przez lata uważanego za „nieprawomyślnego” i przez to nieco zapomnianego malarza.

Lektura książki ukazuje całą gamę gatunków artystycznych, którymi zajmował się malarz. Wśród nich było bowiem nie tylko malarstwo sztalugowe, ale też freski

i grafiki książkowe. Wśród obrazów jego autorstwa najbardziej znane są chyba *Біля яблуні, Сцена з базару, Баби на городі, Садыть картоплю, Вулиця в містечку, Коні на пасовиську, Хлопець і дівчина, У шевській майстерні, Автопортрет* i in. W latach 1927–1928 jego obrazy prezentowano na wystawach w Moskwie, Charkowie, Wenecji. Większa część dorobku artysty została niestety zniszczona podczas pogromu bojcukistów. Jako członek grupy artystycznej swojego brata brał również udział w tworzeniu malowideł ściennych Opery i Łuckich Koszar w Kijowie, a także Instytutu Kooperatywy. Było to szczególnie ważne gdyż, jak pisze Jarosław Krawczenko, „У ті часи ідея відродження монументального мистецтва займала вагоме місце у творчості українських митців, бо вважалось, що „лише в фресці можна послідовно розгорнути сюжет, не один окремо взятий епізод, а подати факти у їх діалектотому розвитку”. До того ж, „мова монументального живопису стисла, узагальнююче чітка, як мова вправного оратора”¹. Jeśli chodzi o grafikę książkową przypomnieć należy wykonane przez Tymofija Bojczuka ilustracje do tomu *Українські легенди*, a także szereg przedstawień wykonanych w 1919 roku dla dzieci do tomu *Барвінок*, do którego przygotował okładkę i ilustracje.

Niewątpliwą zaletą publikacji jest fakt, że przedstawia ona Tymofija Bojczuka zarówno jako artystę, jak i człowieka. „Дуже він мені подобався, і людина це була чудова. Таких мало. Я чотири роки за ним спостерігала і не пам’ятаю випадку, щоб Тимко з кимось полаявся, комусь лихе слово сказав... І в мистецтві перед нами мав якийсь поняття. [...] Тимко був для нас ніби сходинок якась у розумінні Бойчука. Бо сам Михайло Львович здавався недосяжним.”² – czytamy we wspomnieniach Oksany Pawlenko.

Antonowycz pokazuje twórczość Tymka Bojczuka w szerszym kontekście – tak działalności Mychajła i jego uczniów, jak i roli bizantynizmu w sztuce europejskiej w ogóle. Autor w niezwykle obrazowy sposób pisze o tandemie jaki tworzyli bracia, a młodszego z nich przedstawia jako artystę, który nie powiedział swojego ostatniego słowa.

Omawiana publikacja jest swoistym przewodnikiem po twórczości Tymofija Bojczuka, tym cenniejszym, że do dnia dzisiejszego nie wydano katalogu jego ocalałych obrazów. Jarosław Krawczenko zebrał i skatalogował reprodukcje 22 prac malarza zaś opublikowane teksty dają nam klucze do odczytania wielu z nich. Autorzy poszukują charakterystycznych cech stylu malarza, zwracają uwagę na jego kolorystykę i lapidarność. Akcentują łączenie w jego sztuce ikonopisu i inspiracji malarstwem renesansowym. Omawiają symbolikę niektórych motywów a także czasem i ich genezę jak np. w przypadku obrazu *Біля яблуні* gdzie wykorzystany motyw jabłoni tłumaczony jest przejętą od Mychajła fascynacją twórczością Hryhorija Skworody.

¹ Тимофій Бойчук, керівник проекту та автор вступної статті Ярослав Кравченко, Львів-Київ-Тернопіль 2017, с. 10.

² *Ibidem*, с. 13.

Jarosław Krawczenko zadał sobie trud, aby przedstawić percepcję twórczości Tymka Bojczuka zarówno z perspektywy jemu współczesnych, jak i dzisiejszych ludzi kultury. Czytelnik dostaje więc do rąk zarówno tekst opinii pochodzących z pierwszych dziesięcioleci XX wieku, jak i np. Walerego Szewczuka, który pisał o jednym z obrazów: „Тішить око своєю глибинною продуманістю *Дівчина і хлопець* Т. Бойчука. Це картина якогось епічного спокою, м'якої погідності - все тут перейняте неповторним колоритом: обличчя модельовані і різуче точно.”³

Niewątpliwą zaletą książki jest załączona bibliografia prac poświęconych twórczości Tymofija Bojczuka. Dodatkowo uwagę przyciąga wykonana przez Andrija Kisja szata graficzna publikacji – zarówno zewnętrzna, jak i wewnętrzna. Zachwyca okładka przedstawiająca wykonany w latach 1916-1919 autoportret Tymofija Bojczuka z przezroczystą obwolutą, na której znalazł się portret artysty wykonany na początku lat 1910. przez jego brata Mychajła.

Omawiana książka jest ważną publikacją przypominającą postać Tymofija Bojczuka, malarza nieco zapomnianego i zasługuje na uwagę nie tylko historyków sztuki, ale i wszystkich tych których interesuje ukraińska kultura.

Katarzyna JAKUBOWSKA-KRAWCZYK

zgłoszenie recenzji: 30.06.2017 r.
przyjęcie recenzji do druku: 10.01.2018 r.

³ *Ibidem*, s.12.